

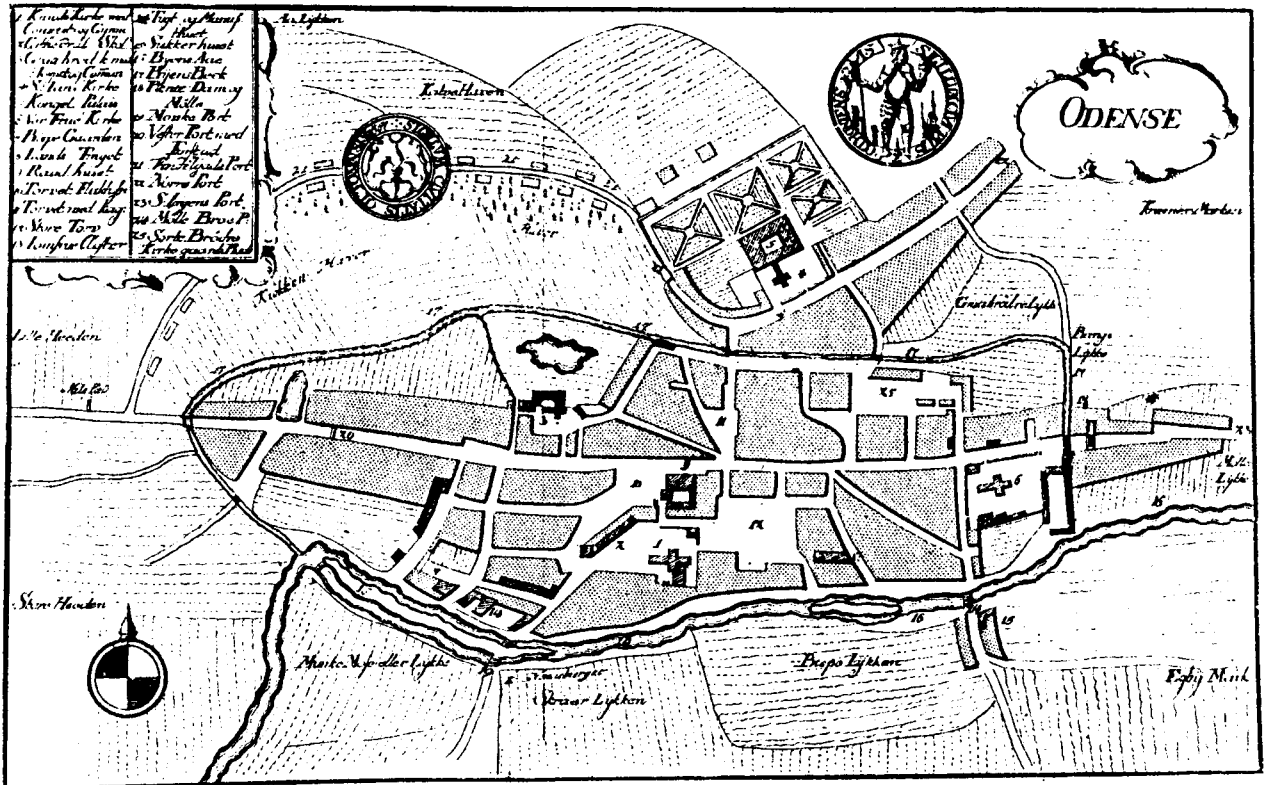
DEGNEN

PEDER MAGNUS HAMMER
1776 - 1822

DEGNEN
Peder Magnus Hammer
1776 - 1822

Peter Magnus Hammer blev døbt i St. Knuds kirke i Odense d. 27. september 1776 og fik navnet Peder Hammer. Brylle Kroemands Hustrue Alhed Pedersdatter bar ham, og Ane Kirstine, Christen Blegmands Datter i Nørre Gade gik hos. Fadderne var Monsr. Lund hos Canc. Boring, Mons. Simon Brandt, og Mr. Ole Starup på Råd-
stuen. Ole Starup var i 1787 forh. købmand i Nørregade, 36 år.

Odense by i 1700-tallet

Peders far var rådstuetjener Mogens Pedersen Hammer, født ca. 1724, som i 1787 boede i Paaske Stræde nr. 772 i Odense. Hans mor var Maren Steens Datter, født ca. 1742, og de var d. 22/9 1775 blevet trolovet i Geheimeraad og Stiftamtmand Billes hus og viet 27. oktober, begge for 1. gang. "For hvilke 2de Persohner indfandt 2de underskrevne Mænd, at intet var paa nogen af Siderne, som dette deres Forehavende Ægteskab efter Loven, og ergangne Kongl. allernaadigste Forordninger i nogen Maade kunde være til Hinder." Vidnerne var Rasmus Hansen Basse, skomager 52 år, og Hans Hunderup, skræder 42 år, i Skomagerstrædet.

Forældrene fik i hvert fald 2 yngre børn, som begge døde som små, nemlig Steen, døbt 22/2 1780, og Giertrud Kirstine, døbt 23/12 1782 og død før folketællingen 1787; et "barn" blev begravet "i fattig jord" på St. Knuds kirkegård 12/4 1785, og en søn blev begravet på samme måde 19/5 1785.

Ved folketællingen 1/2 1787 boede parret med sønnen Peder Mogensen Hammer og en logerende, Maria Hermans Datter, 72 år og ugift, som "har ugentlig 24 sk. af Glorup Penge". Deres levefod har uden tvivl været yderst beskeden, men anstændig. Fadderne

ved Steens dåb var en farver, en skræder og en snedker, og ved Giertruds dåb en landsdommer, en amtsforvalter og en købmand.

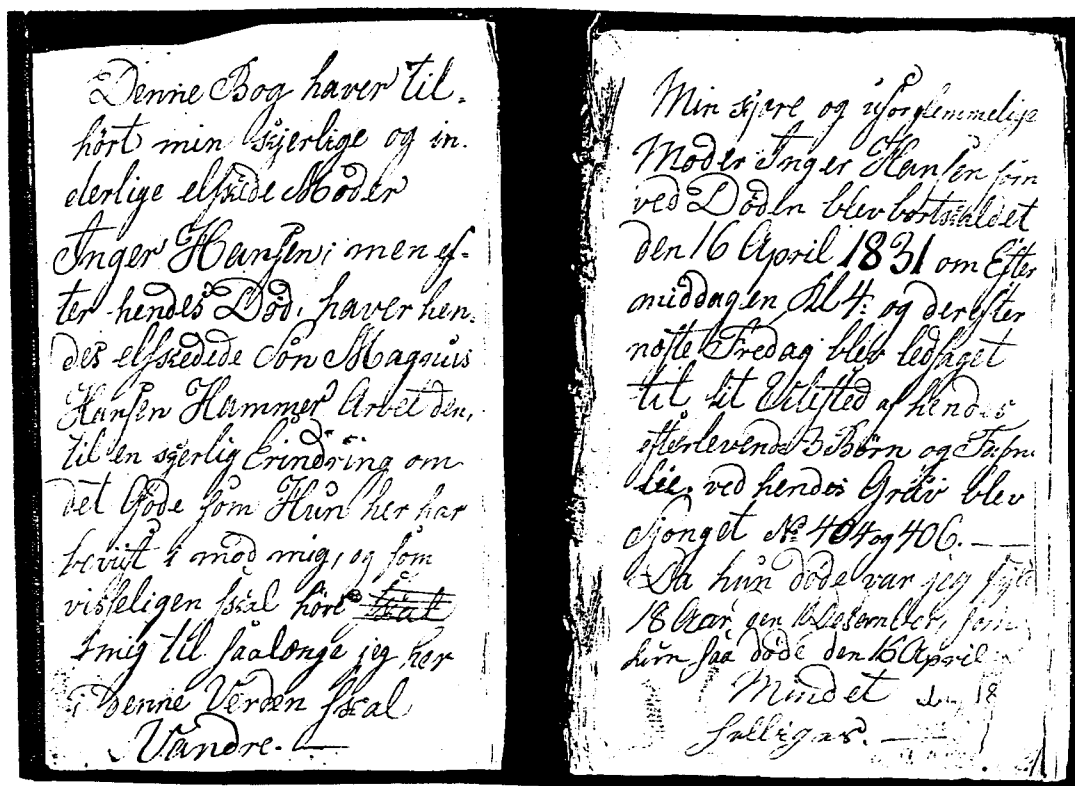
Allerede da Peder var 11 år, døde hans far 63 år gammel og blev begravet i fattig jord under St. Knuds sogn 8/6 1787, men moderen blev 87½ år, inden hun fulgte ham og blev begravet 3/10 1829. Hun overlevede således sin eneste søn; hvordan det er lykkedes hende at lade sønnen studere kan vi kun gisne om.

Et håndgribeligt minde om Mogens Hammer eksisterer og opbevares hos J. Kaarsberg i Birkerød: Kingos Psalme Bog, som på bindets inderside bærer et hjerte med insriptionen H.M. 1778. Den har sikkert tilhørt Hammer, da den har to indklæbede sider med følgende indskrift af Peder Hammers søn Magnus:

"Denne Bog haver tilhørt min kjerlige og inderlige elskede Moder Inger Hansen; men efter hendes Død, haver hendes elskede Søn Magnus Hansen Hammer Arvet den, til en kjerlig Erindring om det Gode som Hun her har beviist i mod mig, og som visseligen skal høre mig til saalænge jeg her i denne Verden skal Vandre. -

Min kjære og uforglemmelige Moder Inger Hansen som ved Døden blev bortkaldet den 16 April 1831 om Eftermiddagen Kl 4: og derefter næste Fredag blev ledsaget til sit Vilested af hendes efterlevende 3 Børn og Familie, ved hendes Grav blev sjonget N° 404 og 406. - Da hun døde var jeg fyldt 18 Aar den 10 December, som hun saa døde den 16 April 1831.

Mindet helliges. - "

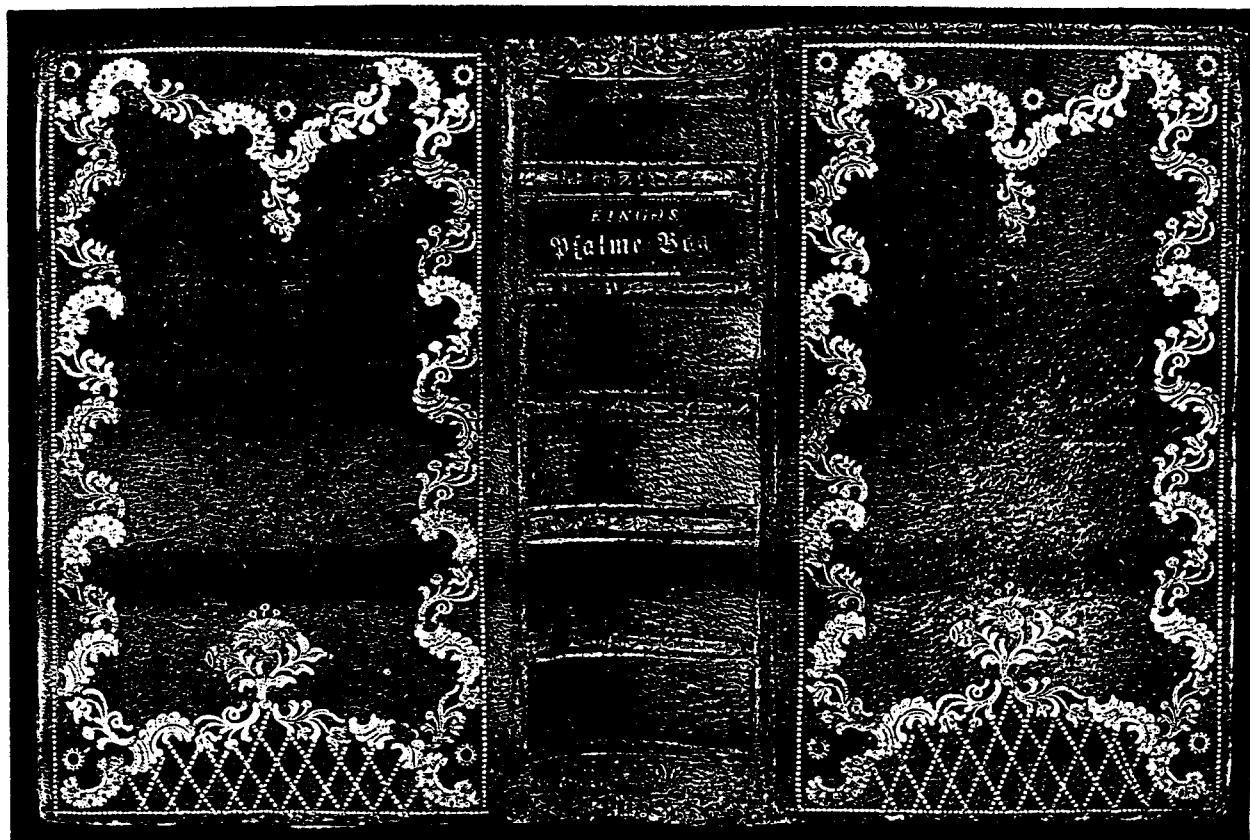

Indklæbet blad i salmebogen

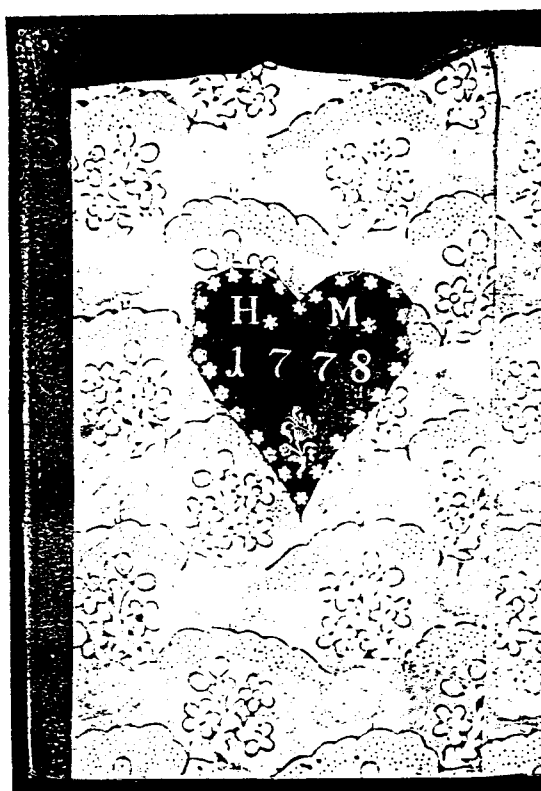
Peder kom i Odense Katedralskole, af hvis protokoller kan uddrages følgende om ham (eleverne gik normalt 3 år i 5' klasse):

"1788-89: 2' Lektie nr. 2

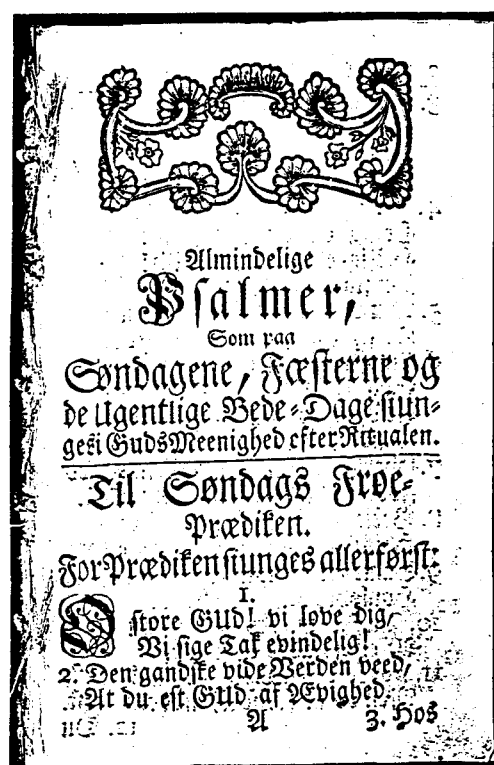
1789-90: 3' Lektie nr. 6

Salmebogens indbinding (ca. $\frac{1}{2}$ størrelse)

Bindets inderside

Salmebogens forside

1790-91: 4' Lektie nr.12
 1791-92: 5' Lektie nr.29
 1792-93: 5' Lektie nr.4; Peter Mogensen Hammer opflyttes, af got Hoved, har stræbt, er her i det sidste Aar.
 1793-94: Øverste Lektie: Peder Mogensen Hammer; Karakter: In artibus laud:x in stylo laud: er i Skolen.
 1794-95: nr.12: Peder Mogensen Hammer. Flittig og skikkelig, Kostpenge og andre Stipendier samt Deritzes(?) Legatum deraf 40 rd.
 Efter Universitetets Matrikel Kvitteret 1796, i hvilket Aar han ikke staaer anført i denne Skoleprotokoll."

Peder blev altså næsten 20 år, før han tilkæmpede sig en studenter-eksamen. Han har sikkert måttet hjælpe at underholde moderen. Men han blev dog indskrevet på universitetet, hvad der kan ses af Københavns Universitets Konsistoriums Studenter-Matrikel under d.4'Maj 1796:

Prævio Lingvarum, Artium et Stiili Examine publico, Cives Academica inscripti sunt seqventes Juvenes (dvs. følgende unge mænd er indskrevet som akademiske borgere efter at have aflagt offentlig eksamen i sprog, og).

Af de indskrevne havde 8 karakteren Laudabiles, et publ: Em: Orn: - 28 fik Laudabiles og 33 Haud illaudabilis. Blandt de sidstnævnte var som nr. 29 Petrus Magni Hammer, e sch Othin, dvs. af Odense skole. Her fik således Peder det navn, han fremover brugte: Mogensen blev til Magni på latin, og derfra til det hjemlige Magnus.

Andet er der ikke at finde i protokollen, så Peder har måske snart opgivet videre studier, vel for at skaffe føden. I hvert fald var han endnu "studiosus theologiæ", da han d.14'august 1809 som 32-årig blev kaldet til degn i Tranderup sogn på Ærø.

Studenter i Regensgården ca. 1830

På det tidspunkt opholdt han sig, muligvis som huslærer, hos provst Schurmann i Lindelse, hvor han kan have gennemlevet det dramatiske år 1808 med de spanske troppers besættelse af Langeland, omtalt i kapitlet "Langelænderne". Provsten opfordrede ham til at søge degneembedet i Tranderup på Ærø (iflg. M. Eriksen). Han skrev til biskoppen i Odense d. 18/7 1809: "Deres Højærværdighed vil have mig i gunstigst Erindring ved forefald-

ende Lejlighed og sørge for mine Vilkaars Forbedring." D.5/8 skrev biskop Hansen til provst Schurmann: "Da jeg i Dag har beskikket hidtil værende Degn og Skolelærer i Tranderup paa Ærø Niels Andersen til at være herefter Kirkesanger og Skolelærer i Causlunde; saa skulde jeg herved tjenstlig have Deres Velærværdighed anmodet om, behageligen at ville foranledige, at Student

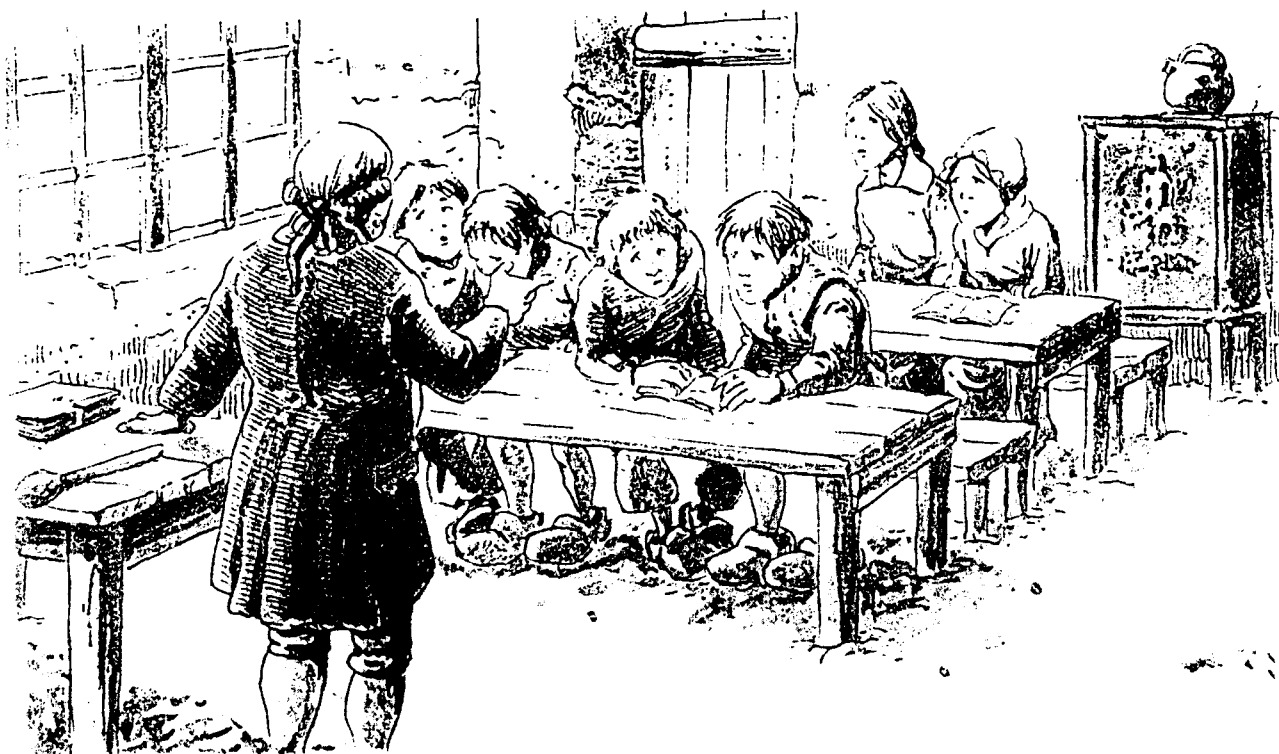
Lindelse præstegård og kirke i 1992

Hammer, som jeg har givet Løfte paa Tranderup Degnekald, snarest muligt indfinder sig hos mig for at blive examineret og taget i Eed."

Tranderup sogn var Ærøs mindste og degnens indtægter derfor beskedne, men Peder giftede sig ca. 1809 (iflg. M.Eriksen) med Inger Hansen (1785-1831), yngste datter af selvejerbonden Hans Rasmussen på Longelse Bondegård. Hun havde 4 brødre og 3 søstre; Den ældste søster synes død ugift, de to andre blev gift i 1801 og 1816, begge med selvejerbønder. Inger har måske ikke villet vente på et godt parti, hun var dog 24 år og kan have argumenteret, at to af de tre døtre af Bondegårdens tidligere ejer Peder Christensen var gift med degnene i Lindelse og Fodslette. Den tredje datter var hendes fars første kone Maren.

Almueskolen var dengang i en meget dårlig forfatning. Bygningerne var primitive og dårligt vedligeholdet, og lærerstanden bestod mest af afskedigede soldater, mislykkede håndværkere og bønder. De bedst kvalificerede var måske studenter, der var gået i stå med studierne. Samtidigt med mange andre reformer indenfor landbruget blev der da gjort en indsats for at forbedre undervisningen og oplysningen af landalmuen, med Ludvig Reventlow på Brahetrolleborg som foregangsmand. I 1789 nedsattes den "Store Skolekommission", hvis arbejde efter hele 25 år resulterede i skoleloven af 1814, som blev grundloven for det danske skolevæsen lige til 1958. Der blev almindelig undervisningspligt, der oprettedes seminarier til uddannelse af lærere, og degneembederne blev efterhånden nedlagt. På Ærø afskaffedes degnene dog først fra 1819, og i Store Rise skete det først ved Hammers død.

Efter den gamle skoleordning bestod degnens arbejde bl.a. i at ringe til gudstjeneste, synge for og "undervise det unge Bondefolk udi Børnelærdommen, Catechismo, en gang om ugen", hvad der sikkert foregik efter Palladius' forskrift fra omkr. 1540: "Naar det om Søndagen har ringet første Gang, da skal Degnen klemte 15 eller 16 Klemte, og da skal de vide, at det klemter til Børnelærdom. Ungdommen skal da komme til Kirke og sætte sig i de øverste Stole, og Degnen skal da staa imellem dem og lære dem Børnelærdommen med Lyst og Lempe, - men til dem, der ikke bo i Kirkebyen, skal Degnen komme mindst en Gang om Maaneden, en Søndag Eftermiddag naar det er dejligt Solskin og Børn kunne komme fra Huse."

En skolestue på Hammers tid

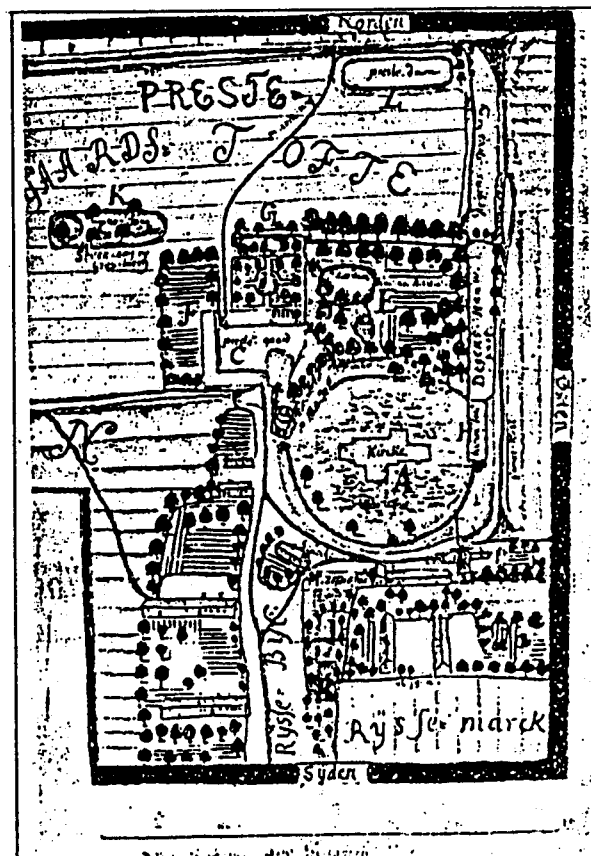
Degnens indtægt var ringe, og han måtte selv sørge for bolig. Da Peder tiltrådte, var den årlige indtægt ca. 80 rd., for en stor del i naturalier, og de fleste degne i Tranderup søgte da også snarest muligt et bedre levebrød. Der findes en detaljeret indberetning om indtægterne fra Hammers hånd, som oplyser, at hver af de 33 boelsmænd og 16 kodboer (husmænd) i sognet ydede 2 skp. byg efter Allehelgensdag, en vandmøllejer gav nogle få neg af hver slags, osv. Ved St. Hans kunde han forvente 4-6 lam og ½ rd, til jul et brød og ½ fed gås af hver boelsmand og til påske et brød og 12 æg af de samme. Af alle køer ydedes "Forsommer Mælk" på den dag, han selv bestemte. For kirkeurets optrækning og kirkens renholdelse fik han hver 1. Maj 12 rd 2 mk. Men der var også udgifter: Klokkeren i Erøskøbing skulde hvert år have 10 skp byg. Havde der været en degneenke, skulde hun have haft 3 rd 12 sk om året. Og "Til Degneboligen er kun 7 skp Land, hvorpaa hverken kan græsse eller fores en Koe uden Hjælp om Vinteren andetsteds fra. Høe haves slet intet." Degneboligen var 5 fag bred og 9 fag lang, i bindingsværk og med stråtag. Dens inventarium var to skoleborde til konfirmanderne.

I 1814 døde degnen i nabosognet Store Rise som enkemand, og Peder søgte embedet, som var mere indbringende, idet Rise var øens største sogn og dækkede det halve af øen. Han blev antaget og tiltrådte embedet d. 20. August 1814. En betingelse var dog, at han købte degneboligen, hvis værdi var sat til 168 Rd. Slesvig-Holstensk Courant. Han kom derved i gæld til kirkekassen for 268 Rd., da 10 Rd. S.H.C. var lig 16 Rd. Dette kunde han imidlertid påtage sig, da Ingers familie var formuende, og efter hendes forældres død i 1816 og 1820 arvede hun den betydelige sum af 913 rigsdaler.

Degneboligen havde 3 længer, alle af bindingsværk med stråtag: Den nordre på 9 fag rummede boligen, den østre på 7 fag stald og lade til svin og får, og den vestre på 3 fag. Til degnekaldet hørte 5 tdr. 1 skp. boniteret land, hvorpå Peders forgænger indberettede, at han ved god behandling kunde grasse og fodre 3 køer og 4 får. I samme indberetning opgjordes degnens indkomst i 1806, som var et godt år, til 264 Rd.

I Jordebogen fra 1743 over ærøske præstegårde findes bl.a. et kort over "Rysse Bye", som viser skolen og degneboligen beliggende sydvest for kirken. Skolen var omgivet af en vej-trekant, og degneboligen lå øst for skolen med sin kålhav, som var

»Bred mod Nord, 42 seelandske Allen
 " " Syd, 27 " "
 Lang 53 " " «

Peter var nu degn ved Store Rise kirke, som er beskrevet som "stor og statelig"; dens ældste del er fra middelalderen, spiret genopført efter en brand 1663. En udbygning på nordsiden, som nu er ligkapel, har tidligere stået i forbindelse med koret ved en bred bue. Sognefolkene fra Marstal, som først fik egen kirke i 1738, havde egen indgang dertil - man blandede sig ikke gerne med søens folk. De havde så deres egen afdeling, ligesom mændene efter sædvane sad i kirkens nordre side og kvinderne i søndre.

Døbefonten i Rise er af granit og fra den senromanske tid. På kirkegården fandtes tidligere et par gravmonumenter af træ af en type, man kun har fundet enkelte andre steder i landet.

I Tranderup var parrets første to børn blevet født, nemlig Maren Christine 5. Juni 1810, og Magnus Hansen 10. December 1812. I Store Rise fødtes børnene Lovise Maria 30. December 1816 og tvillingerne Peter og Adolf 30. August 1820. Lovise Maria blev båret til dåben af Proprietær Andersens hustru på Gravendahl(?), faderne var Propr. Andersen, Grubbemølleren Johansen ved Ærøskøbing, købmand Niels Schytt i Ærøskøbing, købmand Lars Jens Thomassen sstds. og jomfru Schaarup fra Tranderup (præstens datter).

Familien undslap ikke tidens store børnedødelighed. Adolf døde allerede 1½ måned gl. d. 17. Oktober 1820 og Peter d. 17. Januar 1821.

Af den ovennævnte arv, som efter tidens skik udbetaltes til Ingers mand, modtog han i 3 rater ialt 635 rd. Efter at ½ arveafgift var betalt, resterede da af arven 274 rd, som stod i broderens gård, men ikke kunde blive udbetalt på grund af tidens sørgelige pengeforhold.

Og så skete katastrofen. Peder døde pludseligt 17. Marts 1822, kun 45 år gammel. Det kan være ham, om hvem der i sognet fortælles, at han døde i kirketårnet som følge af et slag af kirkeklokken. Han havde stadig gælden på 268 Rbd. til kirkekassen, og skolekommissionen skrev et sted, "at Enken er fattig, har tre uopfødte Børn, og at Ejendommen, i denne Tid for ethvert Salg uheldige Tidspunkt, næppe vil indbringe 48 Rd., hvorved Boet rimeligvis maa blive insolvent, og den beklagelsesværdige Enke med hendes Børn maa drage nøgne bort".

Begravelsen

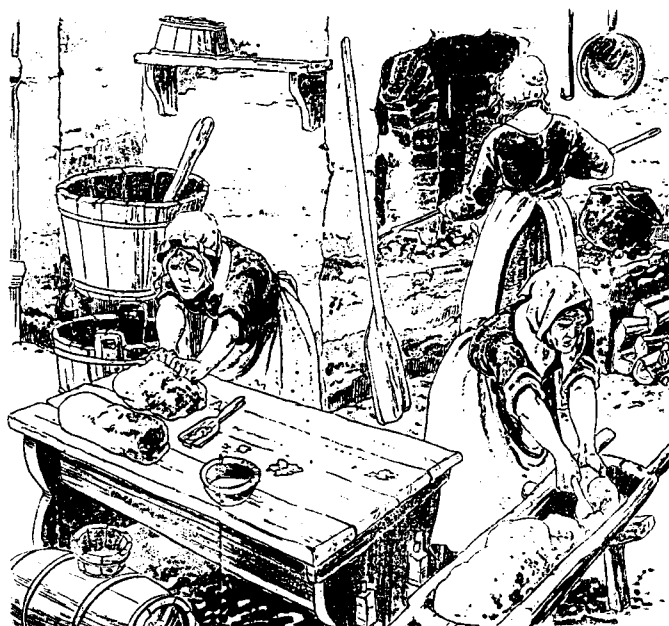
Den 16. April 1822 foretoges der skiftesamling under den gejstlige skifteret på Ærø for at registrere og vurdere boet. Sognepræsten til Bregninge og Saaby, pastor F.C. Monrad, var skifteforvalter, desuden deltog pastor Wibe til Rise og pastor N. Schaarup til Marstal. Ved forretningen var nærværende enkens lavværge pastor Knudsen til Tranderup og 2 vurderingsmænd, Peder Hansen i Vraa og sandemanden Jens Hansen i Pledau(?). Forespurgt erklærede enken, at hun ikke vidste om anden gæld til boet end en obligation til kirken og 9 daler til apotekeren samt måske lidt til doctoren. "Og da den af Familien som født Værge paa mødrene Side" (enkens broder) "ikke var tilstede, saa blev skolelærer Weber i Rise indtil videre antagen til Værge paa de umyndiges Vegne". Derpå følger vurderingen - uden angivelse af summen - (se Bilag 1), hvoraf det fremgår, at Inger har formået, trods degnens ringe indkomst, at føre hus på standsmæssig vis, som datter af en storbonde. Om hendes mulige medgift vides der intet, men sagens forløb viser, som allerede nævnt, at degnen inden sin død nåede at modtage 635 rd af Ingers arvelod, som vel er medgået til bl.a. møblering.

Da vurderingsforretningen var afsluttet, blev enken spurgt, om hun vidste af andet til boets "Indtægt og Fordeel", hvortil

hun og lavværgen svarede, at der fandtes et brev fra den efterladtes svoger Boesgaard i Longelse om at hun endnu har henvend 200 Rdl til gode i arv, og at han lovede nærmere efterretning derom. Desuden blev det vedtaget at skrive til den fødte værge Rasmus Hansen i Bondegaarden, at han af skifteretten var beskikket til de umyndiges værge, da der ingen var på fædrene side. (Der var jo kun Peders mor, der som kvinde ikke kunde være værge).

Inger rejste nu med børnene hjem til broderen på fødegården i Longelse, men fik foreløbig ingen pension. Hun er da sammen med sine børn blevet optaget i familien, og de har taget del i arbejdet efter bedste evne, nu da deres forsørger var borte. Der gik 5 år, før den nye skoleordning trådte i kraft i Store Rise, og i denne periode bestyrede sognepræsten Wibe degneembedets økonomi så godt, at der i 1827 var sammensparet et overskud på 413 Rd., hvoraf de 50 Rbd. rede sølv blev udbetalt til Inger, som derefter fik tilkendt en årlig pension på 19 Rbd.

Der gik halvandet år med at opgøre boet, og d.30. Oktober 1823 afholdt skifteretten nyt møde i sagen. Her mødte pastor Schaarup fra Marstal og provst Wibe i Rise som bemyndigede af biskop Tetens for at fortsætte det af afdøde pastor Monrad og assessorer påbegyndte skifte. Desuden mødte Hr. Metz på enkens lavværges, apoteker Rasmussens vegne, og organist og skolelærer Weber i Rise, som havde fuldmagt fra de umyndiges værge, Rasmus Hansen, Ingers broder. Man behandlede så følgende:

Køkkenpiger

1. Wibe fremlagde en fortegnelse over de af embedets indtægter og udgifter, der tilkom enken, nemlig 5 travet halm, 16 lam og en gris, som enken havde ladet bortauktionere for 11 Rd 2 sk.

2. Alle regninger til boet, efterladt af afdøde pastor Monrad, fremlagdes:

1. Fra Mad: Pedersen i Ærøeskiøbing stor	28 rbdl	64 sk
hvilke af Skifteretten som nu vil blive		
Mad: Pedersen efter hendes Anmodning mod		
hendes qvittering udbetalt.		
2. Physicus Møller i Ærøeskiøbing	2 "	38 "
3. Apoteker Rasmussen i Ærøeskiøbing	17 "	42 "
4. Vurderingsmændene	6 "	40 "
hvoraf den ene er udbetalt 3 rbdl 20 sk		
Og for begravelsesomkostninger:		
5. a. Hr. Mortensen	10 "	84 "
b. Snedker Jens Møller for Liigkisten	9 "	58 "
c. H.C.Brandt i Ærøeskiøbing for Viin og		
Riim til Begravelsen	5 "	

De tre sidste var forskudsviis udbetalte af Enken, som vilde faa beløbet på 25 rbdl 81 sk udbetalt senere.

	rbdl	sk
6. Iversen i Odense for Proclama indrykket i Aviserne	1 "	71 "
7. a. Tvende Publicander for Marstals Menighed og b. Liqvideret derfor af Incassator Lorentzen i Auctions Beløbet		26 "
3. Wibe fremlagde en beregnig over stervboets indtægter for 8 måneder i 1822, resulterende i	21 "	4 "
Til gengæld havde Wibe på boets vegne betalt Lagskat til Amtstuen for 3 måneder af 3 personer samt renter for 5 mdr. til kirkerne og andre skatter i 3 mdr. ialt	10 "	31 "
Altså havde boet tilgode	10 "	69 "

4. Nu fremlagdes en skrivelse fra Rasmus Hansen med underretning om, at der ved skiftets slutning efter moderen d. 12. Marts 1822 blev til deling mellem samtlige arvinger 10.052^{rbd} 24^{mk} 10^{sk} Sedler og Tegn, "hvoraf tilkom Herr Hammer paa en Sødsterlod 913^{rbd} 5^{mk} 4^{sk} Sedler og Tegn". Men at Hammer ved skiftesamlingerne 14. Dec. 1820, 28. Dec. 1821 og 4. Jan. 1822 "havde deraf bekommet Sedler og Penge 635^{rbd} 3^{mk} 2^{sk} og endvidere var af hans Hustrues Arvelod betalt $\frac{1}{2}$ procent Afgivet til Kongens Casse af hendes Arvelod med 4^{rbd} 1^{mk} 10 $\frac{2}{11}$ ^{sk}, saa blev til Deeling imellem Mad. Hammer og hendes Børn kuns 274^{rbd} 62 $\frac{1}{11}$ ^{sk}."

Lavværgen Rasmussen fandt det nødvendigt med en "lovformelig verificeret Extract af Skiftebehandlingen", og det blev ham pålagt at skaffe pålidelig underretning om, hvor arvekapitalen var indestående og med hvilken sikkerhed, samt om en lovlig opsigelse var nødvendig for udbetaling af børnenes arvelod. Enkens andel kunde hun selv overtage, når hendes gæld til mandens bo var betalt.

5. Dernæst diskuteredes, hvordan den af Hammer pantsatte degnebolig bedst kunde realiseres. Skifteretten havde oplyst biskoppen om det betydelige tab, boet vilde lide, om den blev sat på auktion, og havde indstillet til ham om at lade eftermanden overtage den. Men biskoppen havde svaret, at dette ikke kunde pålægges eftermanden, men at boet måtte betale gælden på huset. Han foreslog dog at udsætte salget af de 9 fag baghus, indtil en eftermand var udnævnt, "der maaske da vilde finde sig tient med at købe Bygningen for en taalelig Priis". Værgerne svarede, at de "vilde indgive en underdanigste Ansøgning til Herr Biskoppen" om indløsning af baghuset ligesom af den egentlige degnebolig af de hos provst Wibe opsparede indtægter, eller af kommunen, om disse ikke skulde være tilstrækkelige, "da Herr Hammers Stervboe – som i Dag erfares ellers let kunne blive insolvent." Og dermed sluttedes mødet.

"Onsdagen d. 22de November (1823) var den gejstlige Skifteret samlet og bortauctionerede samme Dag, efter foregaaende Bekjendtgjørelser i Øens Kirker, afdøde Sogndegn Hammers private Huus, paa de i Auctionsprotocollen anførte Vilkaar til den Summa Rigsbankpenge rede Sølv 76rd 8^{sk}".

Undertegnet af Schaaring, Wibe, Rasmussen og Weber.

Man langede til fadet

Inger var altså vendt hjem til Bondegården i Longelse, hvor hun boede først hos den ældste broder Rasmus, og efter at han i 1827 overdrog gården til sin svoger Hans Michelsen, hos ham og søsteren Giertrud Sophie med i hvert fald nogle af deres 5 børn. Af disse blev Ane Sophie konfirmeret 1' søndag efter påske 1826 og Hans Rasmussen 18/4 1830, og Mikkeline blev gift 2/2 1827. Ingers egne børn blev konfirmeret 25/4 1824 (Maren), 22/4 1827 (Magnus) og 10/4 1831 (Lovisa Maria). Mere kan vi ikke vide om denne periode, end at børnene har passeret deres skolegang i Nørre Longelse indtil konfirmationen, hvorefter de måske er kommet i tjeneste andre steder.

Men den lille familie skulde stadig forfølges af skæbnen. Den 16' April 1831, kun en uge efter det yngste barns konfirmation, døde Inger på Bondegården og blev begravet på Longelse kirkegård d. 22', og d. 26' blev boet gjort op. Arvingerne var: 1) Magnus Hansen Hammer, 18 år, med Curator selvejergårdmand Hans Mikkelsen; 2) Maren Christine (fejlagtigt for Cathrine) Hammer, 21 år; 3) Lovise Marie Hammer, 15 år. "Fød Værg" for døtrene var deres morbroder, selvejergårdmand Mads Christensen Hansen af Vindebye.

Longelse kirke

Indbofortegnelsen, der kan ses i Bilag 2, tyder på, at Inger har haft separat husholdning i den rummelige gård. Når fortegnelsen kun nævner ét sengested, må det være fordi børnenes betragtedes som deres eget. Muligvis er en del af indboet medbragt fra Ærø, hvor hun kan have købt det ved auktionen efter mandens død. Vurderingssummen var 145 rd, desuden havde Inger tilgode

hos sin broder Rasmus' enke, Cathrine Schnor, 51 rd, samt pension fra Rise degnekald siden nytår. Endelig skyldte hun svogeren Hans Michelsen 10 rd og søsteren Madam Boesgaard 5 rd.

Ved skiftekommissionsmødet blev det besluttet at bortauktionere boets effekter og at bekendtgøre dette i Longelse, Skrøbelev og Tullebølle kirker. Efter værgens forslag blev det dog vedtaget at undtage fra auktionen den afdødes gangklæder og et strygejern, for at udlægges til pigebørnene efter vurderingen, "med hvilken alle Vedkommende erklærede sig tilfreds, og hvisaarsag denne, forsaavidt de her nævnte Effekter angaae, af Mændene her til Protokollen blev bekræftet saaledes:

"At vi have foretaget Vurderingen af de under N^o fra 34 til 40, begge inklusive i Registreringsforretningen anførte Gangklæder, samt af det under N° 51 anførte Strygejern efter vor Samvittighed og bedste Skjønnende, det bekræfte vi herved, saasandt hielpe os Gud og hans hellige Ord."

Jørgen Hansen

R: Chr: Leibølle"

Maren og Inger, mens de boede på Bondegården

Næste vidnesbyrd om sagens forløb er protokollen over skifteforretningen d. 29^e August 1831, hvor Magnus Hansen mødte med sin onkel og curator Hans Michelsen, og Mads Christensen Hansen mødte som værge for de to umyndige søstre. Endvidere mødte igen som vidner sognefogeden, gårdmand Jørgen Hansen af Longelse og Skovfoged Rasmus Christensen sammesteds.

Først fremstod Cathrine Hansen født Schnor, nu kaldt Madam Hansen af Prydsegaarden, og betalte sin gæld med 2½ års rente. Derefter fremlagde skifteforvalteren attest for resultatet af auktionen d. 4^e Maj, som havde indbragt 138 rd, samt 2 skrivelser fra provst Wibe og pastor Knudsen på Ærø med degnepensionen fra nytår til 16^e April, udgørende 3 rd 16 sk Courant, "som efter nærværende Bank-Cours udgiør 5 rd 3 mk Sedler og Tegn", og arvingernes fædrenearv 30 rd 27 mk S. og T.

Boet kunde således opgøres til ialt 208 rd 3 mk 6 sk, hvorfra gik gæld til Hans Michelsen og Madam Boesgaard 15 rd 3 mk,

Men Magnus' videre skæbne er endnu ukendt, kun kan det konstateres, at han døde 3/12 1870 som fattiglem i sin fødeby Tranderup på Ærø.

Maren Christine havde forlængst fundet en kæreste og blev gift i Rudkøbing 6/9 1833 med tømrersvend og indsidder Christen Jensen, døbt 19/1 1809. Han tjente hos Rasmus Hansen på Bondegården ved sin konfirmation 1823, da Inger flyttede hjem på gården. Efter det diskrete bryllup bosatte parret sig i Nørre Longelse, men flyttede 1835 til Sønder Longelse. Fra 1838 boede de igen i N. Longelse nærved Bondegården. De fik i hvert fald 8 børn i perioden 7/10 1833(!) til 1852.

Og endelig Lovise Maria, Ingers yngste datter. Om hende handler kapitlet "Den ugifte moder".

En efterslægtstavle for Ingers far Hans Rasmussen findes i kapitlet "Selvejerbonden", og en anetavle for Ingers børn i "Den enlige Moder".

Litt: I Svendborg Amts Aarsskrift for 1934, Bind 27, findes to udførlige artikler af lærer M. Eriksen, hvori Hammer er omtalt:

Degne- og Skoleforhold i Tranderup Sogn paa Ærø gennem to Hundrede Aar.

Rise Sogns Degne- og Skolehistorie.

Januar 1994

Bilag 1

Af Ærø Provstis skifter, S.390, 404, 413:
Booppgørelse af 16' April 1822 efter Peter Magnus Hammer

I Dagligstuen

	rd	mk	sk
1 Et Fyrschatol		16	
2 En Toetages Kakkellovn med Trumle og Fod	14		
3 Et Ottedagesstueuhr	10		
4 Sex Stoele med løse Sæder og Betræk	3		
5 Et Speil i forgyldt Ramme	2		
6 Et bruuntmalet Slagbord	1		
7 Et stort og 6 smaa Skilderier	1		
8 6 d ^e		1	
9 En indmuret Kakkellovnsplade	1		

I Storstuen

10 6 Stoele med Betræk af Meubelsirts	4		
11 Et Slagbord	1	3	
12 En gl grøstribet Overdyne	3		
13 En blaastribet dynevaars Hoveddyne	1	3	
14 Et rundt Thebord		3	
15 Et Syeskriin	2		
16 12 Haandklæder	2		
17 En Dug og 12 Servietter	4		
18 3 Duge	3		
19 3 Lagener	4		
20 12 Skjorter	12		

Sengeklæder i Sovekammeret

21 En grøn- og rødtribet Underdyne	4		
22 En guultribet Underdyne	1	2	
23 En Hoveddyne		1	
24 Et Par blaaegarns Lagen	2		
25 En rødtribet Overdyne	4		
26 En hvid Underdyne	1		
27 En blaastribet Hoveddyne	1		
28 Et Par Lagener	2		
29 En Hoveddyne og 2 Puder	1		
30 4 Læderstole i Sovekammeret	2		
31 Et Klædeskab	2		
32 En Jernkakkellovn	7		
33 Et Bord med Skuffer		5	
34 Et Speil		3	
35 En Træstoel		1	

I Kjøkkenet

36 Et Bord		5	
37 12 hvide Steentallerkener		4	
38 4 hvide Fade		2	
39 4 smaa Tallerkener			8
40 2 Fyrfade		2	
41 En Tinterin	1		
42 En Tinskee		1	
43 En Boltkjedel veg: 1 lpd 5 pd a pd 3 sk	-	-	-
44 En Lyseplade			8
45 2 ^a Kandeskaler(?)		4	
46 4 Tintallerkener		2	

	rd	mk	sk
47 4 guule Tallerkener		1	
48 En hvid Terrin og en Æbleskivepande		2	
49 Et Rivejern og en Lysesax			8
50 En Kaffekjedel		3	
51 En Træebismer		2	
52 En Legel <lille lav tønde>			12
53 En Ildskuffe og en Ildtang		1	
54 En Brandstang, Kroge, en Trefod		4	
55 Et Saltskriin			6
56 En Tinkjedel		4	
57 En løs Hylde		1	
58 2 Lysestager, en Lysesax			8
59 En gulstribet Overdyne	2		
60 En linned Underdyne	1		
61 En Hoveddyne, en Pude	2		
62 1 par Lagen	1		

I Spisekammeret

63 6 Bøtter	1		
64 6 ditto	1		
65 6 ditto	1		
66 3 løse Hylde		1	
67 2 Kaffekander, 2 Saltkar		1	
68 2 Hegler, et Fad		3	
69 et Anker		1	
70 en Saltfjerding		1	
71 en Melkekande		3	
72 2 ^{de} Kurve		1	
73 en Flødepotte			8
74 en Flaske			8
75 3 Fade			12
76 en Lygte			6

I Bryggerhuset

77 Deitrug		4	
78 et Ærte-Sold		4	
79 et Bygsold		3	
80 en Ballie		2	
81 en Sieskaal			8
82 en Brandstang og Krog		2	
83 en Jern Gryde		4	
84 en Ditto		2	
85 en Mangelfjeld - en Dragt <et åg>		1	
86 et Hakkebret - en Spand		1	
87 en Messing Kjedel	1		
88 en Bindeøxe		2	
89 en Kjerne med Tilbehør	1		
90 et Kar	1	3	
91 et Asketrug			8
92 en Melkekande		2	
93 en Ditto		2	
94 1 Halvtønde		3	
95 1 Ditto		3	
96 1 Øltragt			8
97 1 Tøndestoel og en Krukke		2	
98 2 gl: Stole og en Asktønde		1	
99 en Spinderok		4	

	rd	mk	sk
<u>I Rullestuen</u>			
100 en Rulle	1		
101 et Sengested	1		
102 et Vaskebord og Tinrække		2	
<u>I Brændehuset</u>			
103 en Kridbør		2	
104 en Brændeøxe		3	
105 en Spaankurv og et Bordskaft <vimmelskaft>		1	
106 en Sav		1	
107 et Bordhjul??		1	
108 en Karstoel		1	
109 en Hakkeblok og en Greb		1	
110 et Salttrug		4	
111 et Huggejern og et Skuffejern		1	
112 Slyderem over Porten <løs bjælke>	1		
113 Ditto over Stalden		4	
114 en Stige		2	
115 2de mindre Ditto		2	
116 en Fork og en Rive		1	
117 2 Pleile og et Rystetræ			8
118 en Skjerekiste med Kniv	1		
119 4 ^{re} Stykker Granlotter <-lægter>		1	
120 1 Kretrug(?)		3	
121 1 Ditto		3	
122 1 Faaretrug og en Hakke			12
123 1 Greb og en Hakke			8
<u>Paa Loftet</u>			
124 en Ridesadel	1		
125 et Bidsel og en Grime		3	
126 en Skuffe og 2 Skovleskafter		1	
127 en Brødhakke			8
128 et Halvanker			8
129 en Veire Vugge	1		
130 2 Sække		2	
131 en Stige og en Rive		1	
5 Traver Langhalm	6		
<u>Køer</u>			
132 en sortspanget Ko	10		
133 en sort Ditto	10		
134 en rødrygget Ditto	10		
135 en brunrød Ditto	10		
<u>Faar</u>			
136 et Faar	2		
137 et Ditto	2		
138 et Ditto	2		
139 et Ditto	2		
<u>Korn</u>			
140 7 Tdr Rug			
141 18 Tdr Byg mindre 2 Skp			
142 21 Tdr Havre			
143 2 Tdr graa Ærter			
144 3 ^{1/2} Skp Bygfrø			

Bilag 2

Af Grevskabet Langelands Amtmandsskiftejurisdiktion, S.231 p.p.
Boopgørelse af 26' April 1831 efter Inger Hansen

	rd	mk	sk
1. et 8 Dages Stueuhr	15		
2. en 2 Etages Jernkakkelovn med Kobbertud	24		
3. et Sengested med Omhæng og Kappe	6		
4. en blaastribet linned Underdyne	8		
5. 2 lange Hoveddyner	3		
6. en gl. guulstribet linned Underdyne	4		
7. et gl. rødstribet Dynevaar		2	
8. et Par Blaaegarns Lagen	1	2	
9. en Dreiels Dug med 12 Servietter	8		
10. Bygkorns Dug	1		
11. 2 gl. d°		3	
12. 1 ny d°	1		
13. 3 par linned Strømper		3	
14. et Vindues Gardin og en gl. Vest		1	
15. en Theebakke		1	
16. en gl. Langskaal		1	
17. en bedre d°		3	
18. 2 simple Stole med Betræk		3	
19. 2 d° d°		3	
20. en liden Kuffertkiste		3	
21. en liden Boghylde			4
22. en Bibel	1		
23. Niemeyers bibelske Carakteristik, 5 Dele	3		
24. Concordanz over Bibelen		1	
25. 1 Bundt Bøger			8
26. 1 d°			8
27. 1 d°			8
28. 1 d°			8
29. en Reisekoffert	1		
30. et Theebord med Porcellains Fliser	4		
31. et Speil i forgyldt Ramme	2		
32. 2 Registanter og et Blækskriin m.m.		2	
33. en Garnvinde		1	
34. et rødt Skjørt	2		
35. en grønstribet Kjole	2		
36. et rødt Stoffe Skjørt	1		
37. en prikket Sirtses Kjole	1	3	
38. en grønprykket d°	2		
39. et blaaternet Tørklæde		4	
40. 2 Huer og Baand samt et Tørklæde		1	8
41. en stor Messing Grubekidel	8		
42. en liden gl. d°	1		
43. en mindre d°		4	
44. en Malmmorter med Støder	2		
45. en Messing Lyseplade med Sax	1		
46. en d° med d°	1		
47. et Messing Dureslag		4	
48. et Messinglaag, en Kobberform og en Lysesax		1	
49. en Kobber Kaffekande	3		
50. et Kaaljern og et Hakkebræt		2	
51. et Messing-Strygiern med Bolte og Rist	2	3	
52. en Kobber-Æbleskivepande	1	3	
53. en Kobber-Theemaskine	8		

			19
	rd	mk	sk
54. en Uldsax		1	
55. en Theekiedel	1	2	
56. en Stegepande		2	
57. en Kaffemølle		4	
58. en liden Kurv med 6 par Knive og Gafler		3	
59. et par gl. Kerter			12
60. 4 par Theekopper og et Sukkerkop		3	
61. en Theepotte og en Theedaase		1	8
62. 3 Skienkeglas og en Peberdaase		1	
63. 4 Flasker		1	8
64. 2 Glas-Saltkar		2	
65. 6 hvide Tallerkener		3	
66. 2 hvide Fade		1	8
67. 2 brogede Leerfade		2	
68. 4 røde d°		2	
69. 4 Ølpotter		1	
70. et Tinræk		2	
71. et Bordbræt			12
72. etskriin		4	
73. en Rok		3	
74. en Ildtang og en Ildskovl		2	
75. en Brandstang med Ringe og Kroge		3	
76. en Trefod			8
77. et Messingbækken	1		
78. en Jerngryde		3	
79. en d°		3	
80. 7 hvide Tallerkener og et hvidt Fad		4	
81. 6 Tintallerkener	1	2	
82. 2 røde Leerfade og en Skaal		4	
83. et Rivejern			4
84. en Blik Vandkande		2	4
85. en Balle		4	
86. en Kjerne		4	
87. en Melkekande og en Sie		2	8
88. en Flødebøtte		2	
89. 2 Melkespande		3	
90. 2 Smaaeballer		2	
91. en Valkefiel og en Tærterulle		1	
92. en Treskammer(?)			8
93. en d°		1	
94. en Træelyseform			3
95. en Vadsk		2	
96. 2 Trug		1	8
97. et Tinræk og en Skammel			12
98. et Buesaug og en Spækfiel		1	
99. et Trugjern og et Pølsejern m.m.			4
100. et Ba..bræt		1	
101. en gl. Standtønde		1	
102. en Hob Brænderiis		<u>1</u>	

Summa Vurderingen 145 rd 4 sk

Tillæg til Brinkopffs efterslægtstavle

Der savnes oplysning om følgende personer:

1. Mulige børn af Henriette Wilhelmine g.Madsen (f.1811)
2. H.V.Brinkopffs to søskende, som var født efter 1811 og sandsynligvis før 1823. Den ene af dem kan meget vel have været Caroline Georgine Brinckopff, syerske, født ca.1816, som iflg. begr.-prot. no.1277/1900 døde "ugift" af "Influent Brystcatarrh" d.22.02.1900 i Stengade 24, 1'sal og blev begravet fra Helligkors kirke til Assist.Kgd. Iflg. politiets "Dødeblade" var hun enke. Forsegl.- og Registr.-prot.1899, 1'Afd.K Prot.1A side 276 nr.423 meddeler desuden, at sønnen var mødt ved forseglingen, han var Chr.H.Jensen, Tjørnegade 7, 4'sal, forgylder (!) De efterladte effekters værdi var 20 Kr. 1897-99 stod hun i Vejviseren med den nævnte adresse.
3. Mulige børn af Anna Mathilde g.Thomsen (f.1853) i USA.
4. Mulig hustru til og børn af Johan Christopher Brinkopff (f.1857, konf.1872). (Jvf. nr.5)
5. Bogbindermester og protokolfabrikant Alfred Christian Christoffer Brinkhof, f.19.11.1866 i Kbh. iflg. folketælling 1911 for Nikolajgade 19, matr.nr.170 i Øster Kvarter, hvor han havde hustru Ella Augusta, f.30.05.1870 i Kbh., og børnene Dyveke Emma, f.10.04.1892, ekspeditrice, og Axel Mathimus, f.18.10.1895, bogbinderlærling.
Han står i Vejviseren 1907-08 i Gl.Mønt 17, 2'sal, og fra 1909 i Nikolajgade 19, 1'sal, hvor i 1931 endnu ses C.Brinkhof og Søn, Protokolfabrik, medens fabrikant A.M.Brinkhof i 1926 har privatadr. Norgesgade 58, 3'sal, Kbh.S, og i 1931 Ved Kløvermarken 10, 3'sal.
Han kan muligvis være nevø af H.V.Brinkopff. (Jvf. dog nr.6 og 7).
6. En børstenbindersvend Georg Alexander Brinkopf, født i Tyskland, kan være beslægtet - eller ej - og kan være farfar til nr.5. Han var født ca. 1784 og døde af tæring i Trinitatis sogn 21.03.1841 i Sølvgade 414, var gift. I kirkebogen staves navnet Bringhoff eller Brinqhoff. Han var ansat i Borgervæbningens Vester Compagnie B nr.59 fra 05.06.1817 til 11.04.1820.
7. I Stadsarkivets bagerlaugs prot. findes også en tilrejst bagersvend, nr.31 i 1801, ved navn Gotfried Samuel Brinckhoff.

Oktober, 1991